

במדבר פרק יז

- (א) וידבר יקנוק אל משה לאמר: (ב) אמר אל אלעזר בן אהרן הכהן ונגרם את המחלת מדין השרפה ואת האש זרה הלצה כי קדשו: (ג) את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח כי הקריבם לפני יקנוק ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל: (ד) ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו השרפים וירקעום צפוי למזבח: (ה) זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יקנוק ולא יהיה קרח וכעדתו פאשר דבר יקנוק ביד משה לו: (ו) וילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את עם יקנוק: (ז) ויהי בהקהל העדה על משה ועל אהרן ויפנו אל אהל מועד ונהנה כסחו העגן ונרא כבוד יקנוק: (ח) ויבא משה ואהרן אל פני אהל מועד: פ

רש"י במדבר פרק יז

(ה) ולא יהיה כקרח - כדי שלא יהיה כקרח:

אור החיים במדבר פרק יז

(ה) לזה אמר ולא יהיה כקרח פירוש אם אני מצוה בלא זכרון זה אני חושש שלא יועיל לאיזה אדם מהם באזהרה וימות כקרח ועדתו, וזכרון זה יועיל שלא יסובב לו להיות כמו שהיה לקרח ולעדתו:

רבי אליהו מזרחי במדבר פרשת קרח פרק יז פסוק ה

(ה) ולא יהיה כקרח וכעדתו כדי שלא יהיה כקרח. פירוש: הוא נתינת טעם, לא אזהרה. ומה שאמרו (סנהדרין קי א): "כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה, שנאמר: 'ולא יהיה כקרח וכעדתו'", אינו אלא דרך אסמכתא.

גור אריה במדבר פרשת קרח פרק יז פסוק ה

(ה) כדי שלא יהיה כקרח. ואין זה ציווי בפני עצמו - שלא יהיה אדם כקרח לחלוק על ה', דאם כן הוי למכתב 'לא יהיה כקרח וכעדתו' בלא וי"ו, אבל מדכתיב "ולא יהיה כקרח וכעדתו" בוי"ו, אדלעיל קאי, שיהא זכרון לבני מרי כדי שלא יהיה כקרח וכעדתו:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קי עמוד א

+במדבר ט"ז+ ויקם משה וילך אל דתן ואבירם, אמר ריש לקיש: מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, דאמר רב: כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר +במדבר י"ז+ ולא יהיה כקרח וכעדתו. רב אשי אמר: ראוי ליצטרע, כתיב הכא ביד משה לו, וכתב התם +שמות ד'+ ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך.

רש"י מסכת סנהדרין דף קי עמוד א

מכאן שאין מחזיקין במחלוקת - שמחל על כבודו והוא עצמו הלך לבטל מחלוקת.

בית הבחירה (מאירי) מסכת סנהדרין פרק יא - חלק [המתחיל בדף צ עמוד א]

אף על פי שהמחלקת בכללו דבר שנאו ומשוקץ ודרך הערה אמרו עליו שהוא בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח מ"מ כשהוא חולק עם רבו או עם מי שהוא בראוי לקבל מרות מהם הוא שנוא ביותר והוא שאמרו כל החולק על מלכות בית דוד ראוי להכישו נחש וכל החולק על רבו כאלו חלק על השכינה שנאמר בהצותם על י"י וכל המהרהר אחריו כאלו מהרהר אחר שכינה שנאמר באלהים ובמשה:

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף קי עמוד א

כל המחזיק כו'. שנאמר ולא יהיה כקרח וגו' דאחר שכתב למען אשר לא יקרב איש זר וגו' ע"כ ולא יהיה כקרח כו' הוא ענין אחר דהיינו שלא יחזיק במחלוקת כמו שעשו קרח ועדתו.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף פט עמוד א

אמר רבי אילעא: אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, שנאמר תולה ארץ על בלימה

ספר הלכות גדולות הקדמה עמוד יב

(קסו) ולא יהיה כקרח. (קסז) לא תחניפו את הארץ. (קסח) ולא תטמא את הארץ. (קסט) לא תגורו מפני איש.

שאלות דרב אחאי פרשת קרח שאילתא קלא

שאלתא דאסי' להו' לדבית ישראל למיעבד פלוגתא דכיון דקיימי בפלוגתא אתו למיסנא הדדי ואמר רחמנ' לא תשנא את אחיך בלבבך ולא מיבעיא דזוטר בעי למיכף לרבה אלא אפי' רבה מיבעי ליה למיכף לזוטא דלא תהוי פלוגת' דכת' ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וגו' ואמר ריש לקיש מיכן שאין מחזיקין במחלוקת ואמ' רב יהודה אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו דכת' ולא יהיה כקרח וכעדתו רב אסי אמ' מיצטרע כתי' הכא לו וכתבי' התם ויאמר י' לו עוד הבא נא ידך וגו'...

ספר המצוות לרמב"ם שורש ח

...וכן אמרו (קרח יז) ולא יהיה כקרח וכעדתו הוא שלילה. ובארו החכמים שהוא שלילה ופירשו ענינו ואמרו שהוא יתעלה ספר לנו שכל מי שיחלוק על הכהונה ויעורר בה לא יחול בו מה שהגיע בקרח ובעדתו מן הבליעה והשריפה אבל אמנם יהיה ענשו כאשר דבר י"י ביד משה, ר"ל הצרעת והוא אמרו ית' אליו (שמות ד) הבא נא ידך בחיקך, והביאו ראיה במה שקרה בעוזה מלך יהודה (דה"ב כו). ואע"פ שמצאנו להם לשון אחר בגמר סנהדרין (קי א) והוא אמרם ז"ל כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו, וזה על צד האסמכתא, לא שיהיה פשטיה דקרא בכונה הזאת. ואולם האזהרה על זה הוא נכלל תחת לאו שני כמו שאבאר במקומו (ל"ת מה). ואין שם דבר יתבאר לך בו השלילה מן האזהרה זולת עניני המאמר, אמנם מן המלה לא. כי מלת השלילה והאזהרה בעברי מלה אחת והיא מלת לא. ויצטרך אל משכיל שיהא מבין עניני המאמר והוא ישיג במהרה אי זה לא הוא שלילה ואי זה לא הוא אזהרה במה שקדם לנו ביאורו. וכבר רמזו עליהם השלום על זה הענין. וזה במה שמצאנו להם במחלוקת נפלה ביניהם בלאו מן הלאוין אם הוא שלילה או הוא אזהרה וזה אמרו בחטאת העוף (ויקרא ה) ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל. כי הנה תנא דידן והוא המדבר בלשון המשנה (זבחים סד ב) סברתו שזה אזהרה ולכן אמר אם הבדיל פסל. ויתחייב לפי זה שיהיה זה הלאו מצות לא תעשה כי הוא כשהבדיל הראש פסל כאילו הוא הקריב שאור או דבש. ורבי אלעזר בר' שמעון סבר שזה הלאו שלילה לא אזהרה ושאמרו לא יבדיל ירצה בו אינו צריך שיבדיל הראש אבל שיחתכו על אי זה שעור שיהיה ולכן אם הבדיל לפי דעתו כשר. וכן אמרו בגמר זבחים (סה ב, סו א) אומר היה רבי אלעזר ברבי שמעון שמעתי שמבדילין בחטאת העוף מאי לא יבדיל אינו צריך להבדיל. והקשו על זה ואמרו אלא מעתה גבי בור נמי דכתיב ולא יכסנו הכי נמי דאין צריך לכסות. והיתה התשובה התם דכתיב בעל הבור ישלם מכלל דבעי כסוי. הנה כבר התבאר כי מענין המאמר יקחו ראיה אם הוא שלילה או אזהרה. והתבאר גם כן שאמרו לא יבדיל מצות לא תעשה (ל"ת קיב) לפי מה שכתב המשנה. ומהנה יתבאר שאמרו בעולת העוף (שם א יז) ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל אין ראוי למנותו כי הוא שלילה לדברי הכל אם הבדיל כשר (מתני' סד ב). כי הוא בעבור שאמר בעולת בהמה (שם א יב) ונתח אותו לנתחיו היה עולה בדעת שעולת העוף כן ואמר אינו צריך להבדיל אבל ישסעהו לבד ואם הבדיל כשר כמו שהתבאר במקומו (שם ומעה"ק פ"ו הכ"ב)...

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה מה

והמצוה המ"ה היא שהזהירו מעשות שרט בבשרנו כמו שיעשו עובדי עבודה זרה והוא אמרו יתעלה (ראה יד) לא תתגודדו. וכבר נכפלה אזהרה זו בלשון אחר והוא אמרו (קדושים יט) ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם. וכבר התבאר בגמר יבמות (יג ב) כי גופיה דקרא לא תתגודדו לא תעשו חבורה. ושם נאמר גם כן לא תתגודדו מבעי ליה לגופיה דאמר רחמנא לא תעשו חבורה על מת. ובגמר מכות (כא א) אמרו שריטה וגדידה אחת היא. ושם התבאר שעל המת בין ביד בין בכלי חייב ועל עבודה זרה בכלי חייב ביד פטור. כמו שבא בספרי הנבואה (מ"א יח) ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים. והנה אמרו (יבמות יג ב) שבכלל לאו זה גם כן האזהרה מחילוק בתי דיני העיר במנהגיהם וחילוף הקבוצים ואמרו לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות. אבל גופיה דקרא הנה הוא כמו שבארו ואמרו לא תעשו חבורה על מת וזה הוא כמו דרש. וכן אמרם (סנה' קי א) המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר [קרח יז] ולא יהיה כקרח וכעדתו הוא גם כן על צד הדרש. אמנם גופיה דקרא הוא בא להפחיד. ולפי מה שביארו החכמים (הוב' שרש ח עמ' קמד - ו) הנה הוא שלילה לא אזהרה כי הם ביארו שענין זה המאמר הוא שהאל יתעלה מגיד כי מי שיחלוק על הכהנים ויעורר על הכהונה במה שיבא מן הזמן לא יענש במה שנענש קרח ולא יהיה ענשו שיבלע בארץ ואמנם יהיה ענשו כאשר דבר י"י ביד משה לו (שם) רוצה לומר הצרעת באמרו למשה (שמות ד) הבא נא ידך בחיקך, וכמו שהתבאר (דה"ב כו) בעוזהו המלך. ואשוב אל כונת המצוה ואומר כי הנה התבארו משפטי מצוה זו בסוף מכות (כ - כא א). והעובר על לאו זה לוקה:

רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק יב

הלכה יג

גדידה ושריטה אחת היא, וכשם שהיו העכו"ם שורטים בבשרם על מתייהם מפני הצער כך היו חובלין בעצמם לעבודת כוכבים שנאמר ויתגודדו כמשפטם, גם זה אסרה תורה שנאמר לא תתגודדו, * אלא שעל מת בין שרט בידו בין שרט בכלי לוקה, לעבודת כוכבים בכלי חייב מלקות בידו פטור.

הלכה יד

ובכלל אזהרה זה שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר, שדבר זה גורם למחלוקת גדולות שנאמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות.

כסף משנה הלכות עבודת כוכבים פרק יב הלכה יד

... וא"ת היאך לוקה המגדד עצמו דהא לאו שבכללות הוא כמו לאו דלא תאכלו על הדם. וי"ל דלא דמי דהכא עיקר הלאו ידענו שהוא שלא נגדד עצמנו אלא שרבה הכתוב גם שלא להעשות אגודות אגודות אבל דלא תאכלו על הדם עיקר הלאו לא נודע איזהו ולהכי הוי לאו שבכללות. כך נראה לי:

!!

השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ח

...אבל הכתוב האחר שתפס עליו הרב בו ולא יהיה כקרח וכעדתו ואמר [קמד] שבארו החכמים שהיא שלילה ופירשו ענינו ואמרו שהוא יתע' הודיענו שכל מי שיקום על הכהונה לא יקרהו מה שקרה לקרח כלומר שיבלע וישרף אבל יהיה ענשו כאשר דבר י"י ביד משה לו כלומר הצרעת והוא אמרו ית' הבא נא ידך אל חיקך. וזה ודאי אינו פשטיה דקרא ולא מדרש עיקרי לרבותינו. אבל פשט הכתוב ועיקרו שצוה ברקועי פחים צפוי למזבח זכרון לבני ישראל בשני דברים, שלא יקרב איש זר להקטיר ולהקריב קרבן ושלא יחלוק גם כן שום אדם על כהונת אהרן לאמר כי לא היתה מאת י"י. ושני אלה עם היותם אמורים בדרך הזכרון הם מניעות, כדרך (וישלח ל) על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, וכדרך (ס"פ שופטי) אשר לא יעבד בו ולא יזרע...

...ולא ימנה לא יקרב איש זר בעבור היות בו לאו אחר מפורש בכל עבודות שבמקדש שנאמר זר לא יקרב אליכם וימנה ולא יהיה כקרח וכעדתו כמו שבארנו. אבל מה שאמר מענין הצרעת והוא במדרש תנחומא הוא על דרך התוכחה והדרש באגדות נסמך על מלת ביד משה לו ואינו פשטיה דקרא ולא עיקר מדרשו שהרי ביד משה לשון תורה הוא ברוב המקומות (שמו' לה ויקר' ח יא כו במדבר ד ג"פ ט י טו כז לו). ובגמרא (סנה' ק ב) כך אמרו על המחזיק במחלוקת רב אשי אמר ראוי ליצטרע כתיב הכא ביד משה וכתוב התם הבא נא ידך אל חיקך. ואם כן אינו אלא אסמכתא. ובדרך הזה להם בתלמוד אמרו באחרון שלמועד קטן (כד א) אבל שלא פרע ולא פרס חייב מיתה שנאמר לא תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר שלא פרע ושלא פרס חייב מיתה. דרשו בו שלילות לומר אתם לא יהיה עליכם חיוב מיתה בהמנעכם מזה כמו שאר האבלים המתחייבים כשלא יהיו פורעים ופורמים. וזה כולו אסמכתא. שהכתוב הוא מניעה וחיוב מיתה להם ורשות ופטור לאחרים. אבל דרך ומנהג לחכמים לומר בדרך אגדה ואסמכתא. ואמת כי מה שאמרו בגמ' סנהדרין כל המחזיק במחלוקת עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהיה כקרח על דרך תוכחת הוא אבל עיקר הכתוב במחזיק במחלוקת הנהגה בלבד והם ז"ל סמכו לו שאר המחלוקות להזהיר מהם:

משך חכמה במדבר פרק יז פסוק ה

(ה) ולא יהיה כקרח וכעדתו וכו'. הרמב"ן בספר המצוות שורש שמיני האריך לתפוס על מה שתפס רבינו רמב"ם דהך קרא ד"ולא יהיה כקרח וכעדתו" הוא שלילה כפי דרשת חז"ל, שהחולק על הכהונה לוקה בצרעת, וזה בודאי לאו פשטא דקרא, רק אסמכתא, עיין שם. ובאמת כי גם בעיני היה לפלא על רבינו הרמב"ם שיחשוב זה לפשטא דקרא. אבל מצאתי לרבינו במצות לא תעשה מ"ה: אבל גופיה דקרא הנה הוא כמו שביארנו 'לא תעשו חבורה על מת', וזהו כמו דרש. וכן אמרו בסנהדרין: המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר "ולא יהיה כקרח" וכו'. והנה גם כן על צד הדרש, אמנם גופיה דקרא הוא להפחיד [פירוש, להפחיד שלא יקרב איש זר (הכתוב קודם) כדי שלא יהיה לו עונש, כמו עונש שנענש קרח ועדתו. וכן פרש"י שם, ואינו שייך כלל למנין המצוות. כך הוא הפחדה על לא יקרב, וכרופא שאומר אל תשתה ואל תמות כדרך שמת פלוני] ולפי מה שביארו חכמים הנה הוא שלילה, לא אזהרה וכו'. הרי גילה לנו רבינו דעתו, דלפי הפשט בודאי אינו שייך למנין המצוות, רק הכא הפשט והדרש סותרים, שלפי הפשט הוא חיוב מיתה ובליעה כקרח, ולפי הדרש הוא לוקה בצרעת. וזה מצאנו כמה פעמים, וכמו "עין תחת עין" וכיוצא בזה. ועוד על ענין "הבדלו מתוך העדה" שזה המצוה לקרח, שגם הוא נבדל מתוך העדה וחשוב כמת. נמצא שפשט הפסוק עיקרו כרבינו. רק מה שרבותינו פירשו הוא כפירושם על "עין תחת עין" וכיוצא בזה. ואולם בזה אם יעבירו הכהנים וימנו זרים במקומם יענש כקרח, רק הזר המקריב לבדו נלקה בצרעת.

ספר יראים סימן שנז [דפוס ישן - שמה]

לא יהיה כקרח. צוה הב"ה שלא יערער אדם על הכהונה שלא יאמר אדם למה יעבוד כהן ואני לא אעבוד וכן לא יערער על כל אדם ואדם שנתן לו כבוד במצות היוצר דכתיב בפ' ויקח קרח ולא יהיה כקרח וכעדתו שערער על משה ואהרן כדכתיב ומדוע תתנשאו על קהל ה'.

ספר מצוות קטן הקדמה ותוכן עניינים

סימן קלב שלא לערער אחר הכהונה, דכתיב ולא יהיה כקרח במדבר י"ו, ובכלל לאו זה שלא יהיה אדם בעל מחלוקת.

ספר מצוות קטן מצוה קלב

שלא לערער על הכהונה דכתיב (במדבר י"ז) ולא יהיה כקרח וגו' ובכלל זה (חלק ק"י שלא יחזיק במחלוקת) ושלא יהיה בעל מחלוקת והמערער על הכהונה לוקה בצרעת כעוזיהו המלך.

ספר מצוות גדול לאוין סימן קנז-קנז

כתוב בפרשת קדושים (ויקרא יט, יג) לא תעשו את רעך ולא תגזול...

אף על פי שפשטו כך הוא מכל מקום אמר רבא בפרק המקבל (ב"מ קיא, א וע"ש תד"ה ולמה) זהו עשק זהו גזל להכי אפקיה רחמנא בתרי לישני לעבור עליו בשני לאוין, לפי ענין זה לאו אחד הוא, ונמנה תחתיו הא דגרסינן בפרק חלק (סנהדרין קי, א) אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר (במדבר יז, ה) ולא יהיה כקרח וכעדתו וגו': ע"ה הגמ' גילה אות א, ב, ח"ח פתיחה לאוין יב.

ספר החינוך מצוה רכח

והרב הצרפתי כתב בחשבון המצוות, מכיון דאשכחן דאמר רבא דעושק וגזל הוא חד, לא נמנה לאו דעושק במנין הלאוין, והוא ימנה במקום זה ולא יהיה כקרח וכעדתו, כלומר שלא נחזיק במחלוקת. ולדעתנו אנו אין כוונת רבא שלא ימנו בשני לאוין, אלא לעבור בגזל בשני לאוין, ובעושק גם כן. ומכיון שענין חלוק נמנה אותן לשנים כמו הגזילה והגניבה, שאע"פ שענין שניהם הוא שלא נקח ממון מזולתינו, אין ספק כי לשני לאוין הם נחשבו בתרי"ג מצוות.

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ג

נח ולא יהיה כקרח וכעדתו (במדבר יז, ה). אמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין קי א): כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר: ולא יהיה כקרח וכעדתו. ומותר לספור לשון הרע על בעל המחלוקת, שנאמר (מ"א א, כו): ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא.

נט מי שאינו מחזיק במחלוקת על המתיצבים על דרך לא טוב ומושכי העון, הרי הוא נענש מפשעיהם לכל חטאתם, ועובר בלאו, שנאמר (ויקרא יט, יז): ולא תשא עליו חטא, ונאמר (הושע י, ט): מימי הגבעה חטאת ישראל שם עמדו לא תשיגם בגבעה מלחמה על בני עולה - פירוש: אם שם עמד הדור הזה לא השיגה אותו בגבעה מלחמה לבער הרע כאשר השיגה מלחמה לבני הדור ההוא. "שם עמדו" כמו: אם שם עמדו. וכן (בראשית מד, כב): ועזב את אביו - ואם עזב. רוצה לומר: ממין חטא גבעה היתה חטאתם, אכן הם היו טובים מאלה כי נקהלו ועמדו על נפשם לבער הרע, ונאמר (שופטים ה, כג): אורו מרוז אמר מלאך ה', אורו ארור יושביה, כי לא באו לעזרת ה', לעזרת ה' בגבורים, ונאמר (דברים א, יז): לא תגורו מפני איש. וכל מי שהוא לשם יתברך ימסור נפשו על קדושת השם, שנאמר (שמות לב, כו): מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי, ונאמר (במדבר כה, ז): וירא פינחס ויקח רמח בידו. וחובה על כל ירא, אף כי אוהב טהר לב להעיר קנאה, כי יראה והנה יד שרים וסגנים במעל, ואמרו רבותינו (ב"ר כו - ה): כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, שנאמר (עזרא ט, ב): ויד השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה.

ספר חרדים מצוות לא תעשה פרק ד

(מב) המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנא' ולא יהיה כקרח וכעדתו, ממנין תרי"ג, לגאון ולר' שלמה נ' גבירול' ורבינו יונה ורשב"ץ:

חפץ חיים, פתיחה (רשימת לאוין)

(יב) ואם הוא מחזיק במחלוקת ע"י סיפורו עובר עוד על לאו דלא יהיה כקרח וכעדתו שהוא אזהרה שלא להחזיק במחלוקת כדאיתא בסנהדרין (ק"י ע"א).

משנה ברורה סימן קנו ס"ק ד

... והנה יש כמה מצות תדירות [עשין ולאויין] שמוטלות על האדם לעשות ולהזהר בהן בכל עת ואין מובאות בהשו"ע וכמה מהן העתיקן המ"א מדברי הרמב"ם ושאר הראשונים וכן כמה הנהגות טובות המוזכרים בדחז"ל לכן לא אחדול ג"כ מלהעתיק מקצת מהדברים פה... יש עון גדול מזה עד מאד והוא בכלל לאו זה והוא לשון הרע והוא המספר בגנות חבירו אף שהוא אמר אמת אבל האומר שקר נקרא מוציא שם רע על חבירו. המספר דברים שגורמין אם נשמעו איש מפי איש להזיק חבירו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו הרי זה לשון הרע [ובלאו הזה נמצאו הרבה הלכות ומבוארים באורך בכמה מקומות בדברי הראשונים והרוצה לעמוד על כל פרטי הדינים יעיין בספר חפץ חיים כי שם יבוארו כל הפרטים באורך].
שלא להחזיק במחלוקת שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו [סמ"ג ל"ת קנ"ז].

מראה יחזקאל במדבר פרשת קרח

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, הקשה ברש"י למה לא כתב בן ישראל, ולכאורה תמוה אדרבה קשה למה כתב כלל בן קהת בן לוי ולא הול"ל רק בן יצהר ושכבר מבואר דבני לוי גרשון וקהת ובני קהת עמרם ויצהר, וממילא ידענו יחוסו של קרח, שאין לומר שהיה קרח אחר בן יצהר דלא בא הכתוב לסתום, וצריך לבאר דבאמת כך היא הקושיא דהכל מיותר ואם בא הכתוב להאריך ביחוסו הול"ל ג"כ בן ישראל, וע"ז לא יתכן תירוצו של רש"י.

וליישב נ"ל לבאר גם כן מה שאמרו בפרקי אבות [פ"ד מ"א] איזהו חכם הלומד מכל אדם איזהו גבור הכובש את יצרו איזהו עשיר השמח בחלקו איזהו מכובד כו' והקושיא מבואר דהתנא נקט ההיפך, וכבר ביארתי המשנה בפ' יתרו, והנלע"ד עוד דהנה המחלוקת בא על ידי א' מג' סיבות והיינו ע"י מחשבה דיבור ומעשה, דהיינו הא' הוא ע"י המחשבה ומחמת גיאות שרוצה להשתרר ושינהג בו כבוד וע"ז הוא מתעבר ומתקצף על המיקל נגדו, והב' הוא ע"י הדבור לסיבת לשון הרע כידוע משאול דוד, והג' היא במעשה שעדיין מרקד בינינו קנאת איש מרעהו שעוסקים במשא ומתן וכל אחד סבר שחבירו נוגע בחלקו, ועל ג' אלה אמר דוד [תהלים קא ה] מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב מי שהוא אץ להעשיר אותו לא אוכל.

וכמו כן מצינו ג' פעמים שנתגלגל קרח דהיינו בקין שהרג את הבל וחטא במעשה בעבור שרצה לירש העולם לבדו והיה רחב לבב, ובקרח עצמו היה ע"י גיאות כמ"ש ומדוע תתנשאו על קהל ה' כו', ואח"כ בשמאי היה מחלוקתו לשם שמים עם הלל והיה בדבור [פע"ח שער ר"ח פ"ג], וכ"כ פירשתי בריש פ' מצורע שיש ג' מיני נגעים נגד ג' אלה, וע"כ נאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר ה' ביד משה לו והיינו צרעת ואיתא בגמ' [סוטה מז ב] משרבו זחוחי הלב רבו המחלוקת בישראל והם תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן, והביאו מקרא ע"ז אם קהה הברזל תלמיד שמשנתו אינה סדורה לו והוא לא פנים קלקל שלא שימש כל צרכו [תענית ז ב], ועל שלש אלה רמז לנו הכתוב שקרח היה בעל מחלוקת בכל הג' מעלות, כי קהת מורה על מחלוקת הבאה ע"י דבור הן לשה"ר וקהיית שניים והן בד"ת שלא לשם שמים כמ"ש אם קהה הברזל, ויצהר מורה על מחלוקת הבאה מחמת הגיאות שהשמן צף על כל המשקין מלמעלה, ולוי מורה על תאות אסיפת הון רב וכמ"ש שלכן נקרא לוי שליוהו בכ"ד מתנות כהונה [כן פירש"י בראשית כט ד], וזה"ש ויקח קרח שנתעצם במחלוקת לשלש סיבות שהיה בן יצהר איש גאה, ובן קהת שחטא בדבור, ובן לוי רחב לבב וחטא במעשה, ולכך נענשו בג' עונשים על המחשבה נידונו בשריפה, ועל הדבור ותפתח הארץ את פיה ותבלעם, ועל המעשה בלעה כל רכושם.

והנה כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו, ע"כ מצינו נגד ג' אלה שלש מדריגות באותן המושכים ידיהם מן המחלוקת, הא' שחבירו עושה לו רעה במו"מ והוא מוחל לו שיודע בעצמו שבאמת לא עשה לו רעה שאין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו וע"ז אמר התנא איזהו עשיר השמח בחלקו, והב' שחבירו חוטא נגדו בדבור ומזלזל אותו והוא שותק ומעביר על מדותיו וע"ז אמר איזהו גבור הכובש את יצרו, ויש עוד מין א' שלא אכפת כלל מה שעושין נגדו ואפילו בלא בקשת מחילה הוא מוחל לו לשכנגדו רק שע"י הקטט אשר שכנגדו מעיז פניו נגדו ומראה תכונתו הרעה נתוודע לו איך יתנהג עמו להרחיק עצמו, וזהו הלומד מכל אדם שלומד את עצמו איך יתנהג בכל אדם שמתריס נגדו, וכ"ז לא יפגום בכבודו אחר שהוא מכבד את הבריות.

ולא יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר ה' ביד משה לו, התכת הכתוב קשה להולמו, וגם צריך לבאר מ"ש בראש הפרשה לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' שאין לו חיבור עם הקודם, והנ"ל דהנה בנוהג שבעולם יש סרבנים רבים שאינם רוצים לקיים הדין תורה ולפעמים הולכים מחמת זה בערכאות של גוים בשגם שהם יודעים בעצמם שכל ההולך בערכאות של עכו"ם מחלל את השם וגם זו בלבד שאין רוצין לקיים הד"ת אין חילוק בין אדם מחלל שבת או שאינו מניח תפילין או אוכל טריפות ובין המסרב על הדין תורה וגוזל חבירו ואעפ"כ נדמה להם שהם אנשים כשרים והיינו מחמת שאומרים שהב"ד לא פסקו כהוגן במה שחייב אותם, וע"כ סוברים שלבבם שלם עם ה' ועם תורתו רק שחולקין על הב"ד, ובאמת הוא שקר מפורסם כי ה' נצב בעדת כו' ואם היה לבבם שלם עם ה' היו מצדיקין את הב"ד והיו רואים חוב לעצמם, אך השקר הזה נמשך מגודל לבבם וגדלות רוחם שאינם רואים חוב לעצמם וע"כ מהרסים את הב"ד ונותנין יד לפושעים.

וכמו כן היה כאן במחלוקת של קרח שאמר כל העדה כלם קדושים רק שמשה אמר ועשה מלבו, ולכך אמר לו משה אתה טועה בדבר כי רב לכם בני לוי כלומר יש לכם רב גדלות וגסות רוח, וע"כ תדעו שעיקר תלונותיכם על ה' שע"כ אמרו כל המתיהר כאלו דוחק רגלי השכינה, וכן היה אח"כ שהראה הקב"ה שהיה הדבר נוגע להשי"ת, וזה"ש ולא יהיה כקרח שלא יערב אדם לנפשו לעשות טצדק לעצמו כקרח שתלה תלונתו במשה, רק כאשר דבר ה' ביד משה שהמחלוקת שהיה על משה לו, היה נוגע לו להקב"ה, וכמו כן כל החולק על הב"ד ועל הד"ת כחולק על השכינה.

שו"ת בנימין זאב סימן רפז

שאלוני חכמים וידועים מק"ק ארטא על דין מי שרגיל לקרות אנשי אומתינו משומדים ומבזה הת"ח ומסר ממון ישראל ביד האומות והוציא גזרה משופט העיר שלא לדון שום חכם דין תורה כי אם ברשות שופט העיר ובשביל זה נדו אותו חכמי העיר והוא הלך והזיק ממון ישראל ואמרינן בב"ק פ' הגוזל בתרא מכריז רבא ואי תימא רב הונא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי בר ישראל דידע סהדותא דגוי ואזל ומסהיד ליה בדינא דגוים על ישראל חבריה משמתין ליה מ"ט דאינהו מפקו ממוןא אפומא דחד כו' עד וחד נמי לא אמרן אלא בדינא דמגיסתא פירוש דייני של אומות העולם של הדיוטות שדנין בגסות אבל בי דואר כלומ' דיינים חשובים אינהו נמי חד אמומתא פירוש אשבעה שבועת ה' תהיה בין שניהם מתרגמינן מומתא דה' תהי בין תרוייהו שדי ליה וכן פסק ר"ת בהגהות והביאו המרדכי פרק החובל והכא דהפסיד ממון ישראל משמתין ליה דהא אונסא דאתי מחמתיה הוא דהא אריה ארבעית ליה הוא עכ"ל השאלה. אני הוא האומר כיון דפני האיש הזה עז וקשה ואת הישר בעיניו יעשה והרים יד בתורת משה על כן למען הדין לא אחשה וה' הטוב בעיניו יעשה ואגיד על כל הנעשה ולהורות נתן בלבי להודיע את אשר עשו פריצי עמינו הנבוכים בארץ וה' יתברך יעזור לי ויתן לי כח לעשות חיל נגד קטיר ויצרף מחשבתי הטובה למעשה והוא היודע כי לא לכבודי באתי להוכיח כי אם להסיר המכשול נתכוונתי לבל יכשלו בהם רבים על ידי אלו ונמצא ש"ש מתחלל אם לא נדין עליו דין הראוי לו ולעוזריו ואביא ראייה מהתלמוד שהנידוי שנדוהו האלופים נדוי הוא לכ"ע אלא שראוי נמי לשמתו דשמתא הוא חמור מהנידוי דאומרים לו ארור שיש בו נדוי וקללה ואף על גב דכתב הרמב"ם הלכות נדוי דכיצד הוא הנידוי אומרים פלוני יהא בשמתא מ"מ הראב"ד השיג עליו וכתב שאין אומרים בשמתא יהא שהוא חמור יותר מן נדוי אלא אומרינן בנידוי יהא ואם נראה לב"ד להחמיר עליו מפני גודל חטאו אומרים ארור יהיה והיינו שמתא שיש בו נדוי וקללה ונוכיח נמי דתרת' עבדינן ליה כדלקמן:

...ומצותן דרבנן דגזרו שלא לקרותן משומדים ואפילו מעשה אבותיהן אין להזכיר כגון אם הוא בן גרים דהיינו זו אף זו כלומר דאפילו מעשה אבותיו אין לו להזכיר וכמו שכתבו התספות בב"מ פרק הזהב בדיבור קטן המתחיל אם הוא בן גרים וכדאמרינן בברכות פרק מי שמתו אלא את מי נדו את אלעזר בן הצר שפקפק בנטילת ידים והיינו לכבוד הרב שעבר על פי הגוזרים על הידים והנדיי שנדוהו האלופים נדוי גמור הוא לכ"ע דאולי יכנע וישב כדי שלא להרבות מחלוקת ביניהם וכמה תקלות באות על ידי המחלוקת והמחזיק במחלוק' עובר /בלאו/ כדאיתא בסנהדרין פרק חלק ומייתי לה סמ"ג בלאוין סימן קנ"ז אמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח רב אסי אמר ראו להצטרע כתיב הכא כאשר דבר ביד משה לו וכתוב התם ויאמר ה' לו בהא נחיתנא ובהא סליקנא שאם ראשי הקהלות רוצים למחול על עלבונם שהוציא להם ש"ר כשישוב בתשובה מעלייתא ש"ד וגם בשביל שלא יתחזק ביניהם המחלוקת כדאיתא נמי בפ' חלק מויקם משה וילך אל דתן ואבירם אמר ר"ל מכאן שאין מחזיקין במחלוקת כלומר שמחל על כבודו והוא עצמו הלך לבטל המחלוקת ולפי זה אם ישוב ימחלו על כבודם ובשביל המחלוקת כדפרישי' אבל אם הם אינם רוצים למחול לו כיון דדש ביה וכהיתרא דמי ליה אין לו מחילה עולמית כהיא דירושלמי פרק החובל ומייתי לה נמי סמ"ג בהלכות תשובה סימן י"ו אמר רבי יוסי הדא דאמרינן דצריך למחול העלוב לעולב כשלא הוציא עליו ש"ר אבל הוציא עליו ש"ר אין לו מחילה עולמית וכתב האשירי פרק החובל דרב שרירא גאון כתב דאף על בושת דברים מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי לכבוד וכן מסתבר דיותר יש בושת בדברים מחבלה דאין לך דבר גדול מהוצאת לשון הרע ודבה על חברו הא קמן מכמה עמודי עולם שהמוציא ש"ר על חברו וכ"ש להזכיר לו שם דשמדות דמפורש הוא מהגאון רבינו גרשום מ"ה כדלעיל דמשמתין אותו ואין לנו לחוש דכיון דשמתינן ליה שמא יצא לתרבות רעה ולא נשמית אותו דאי מהא לא איריא וכי בשביל דנחוש מזה נניח מלדון ומלעשות הדין וההלכה...

שו"ת מהריט"ץ החדשות סימן קסא

שאלה. ילמדנו רבינו, קהל שהיו להם מעות של קדש והיו פורעים מפירותיהם סך ידוע למלמדים בעד עניים ויתומים. ועתה אין שם יתומים ולא עניים. ומקצת אנשי הקהל רוצים שיפרעו שכר המלמדים את בניהם מהפירות של המעות ההם, כמו שהיו פורעים בעד העניים והיתומים אעפ"י שאינם עתה עניים ואין שם יתומים. ושאר הקהל אומרים שהואיל ואינם נצרכים, שיפרעו שכר המלמדים את בניהם מכיסם ולא יתנו משל מעות של הקדש. והמעות של קדש יניחו אותם להרויח פירות, כדי לשכור להם חכם מרביץ תורה בקהל, שאין להם עתה מרביץ תורה בקהל. גם אומרים שאר הקהל שמעות אחרים שקבצו הקהל לעשות חפצים של כסף לספר תורה, שלא יעשו מהם כלום רק יצרפום עם האחרים שיריחו, ובפירות כלם יהיה דבר הגון לשכר חכם הגון שירביץ תורה ויורם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. יורנו מורנו הדין עם מי, ושכרו כפול מן השמים.

תשובה. זה ימים נשאלתי מעיר עאנה הסמוכה לבגדאד +ראה לעיל סי' ס+ ומעיר ש'איו +ראה לעיל סי' קלג, וראה עוד בענין זה בשו"ת חת"ס או"ח סי' ר+ אם כופין בני העיר זה את זה להביא להם מרביץ תורה. וכתבתי בארוכה בראיות ברורות מדברי הרמב"ם שחייבים לשכור להם מרביץ תורה להורותם הדרך ישכון אור. ועוד כתבתי כי המסרב בדבר, כמעט עובר בלאו ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה +במדבר פרשת פנחס כז - יז. צא ולמד מאמרם זלה"ה +סנהדרין קי, א+ כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו ולא יהיה כקרח. גם אנו נאמר כל המונע מלהביא תלמיד חכם מרביץ תורה עובר בלא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. והבאתי לזה מאמר מספרי והארכת העמקתי והרחבתי בחמלת ה' עלי, הלא היא כתובה בחלק השלישי שלי מהתשובות. ואם כן מעתה קל וחומר הדברים, אם בארצות ההם אשר אין פרץ ואין יוצאת כתבנו כן, מכל שכן וקל וחומר בארץ הלזו אשר שאל השואל. כי רואה אנכי אשר יש בה הרבה בעלי זרוע, כפי אשר ראינו בשאלה אחרת שרוצים להפטר מסיוע עוואריז +היינו אנשים אלימים+ הבית הכנסת בזרוע, ולכן אין חפצים להביא בן תורה שיוורה להם לעשות כתורה, אלא רוצים שתהיה תורת כל אחד ואחד בידו. אשר על כן ראוי לכופם בכל מיני כפיות להביא להם מרביץ תורה ויהיה לבו כלב האריה לשבר מלתעות עוול. כי גם השאלה הזאת מורה על תוקפן ועזות מצחם, כי באיזה צד רוצים להוציא מעות הקדש שהוקדשו לתלמוד תורה של יתומים ועניים ורוצים להוציאם לתלמוד בניהם שאביהם [חייב] +דהאב חייב לשכור מלמד לבנו כמבואר ברמב"ם פ"א מהל' תלמוד תורה הל' ג, ועיי"ש בלח"מ אם זה חיוב מדאורייתא או מדרבנן. + ובאמת עוול חמס הוא, וייראו לנפשותם פן בעון זה יהיו בניהם יתומים חס ושלו. אשר על כן ראוי למונעם מביא בדמים של הקדש יתומים ועניים.

וגם על מה ששאל שרוצים מעות אלו להביא מרביץ תורה. אין כל כך מן הראוי שיחללו מעות הקדש יתומים. אם יש בידם כח להביא מרביץ תורה מכיסם, יפרעו כל אחד ואחד מס לפי ערכו כאשר עושים בכל קהלות גלילות ישראל. ואם אי אפשר בשום אופן, בודאי שבשעת הדחק יכולים לשנות לתת להביא מרביץ תורה רובץ כאריה וכלביא, לנתק אגודות מוטה ולשבר זרועות רשעים, כי זו היא גדולה מכל צורכי העיר +ועיין בשו"ת בעי חיי יו"ד סי' רכ מ"ש בענין זה. + וגם על הדברים הללו אנו גוזרים בכל חומר וחוזק האלות וההסכמות לגמור ולקיים כל הכתוב. ואם לאו נעשה להם כתורה אשר כתבנו בשאלה הראשונה. ושומע לנו ישכון בטח ועליו תבא ברכת טוב. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות אמן. כה מעתיר הצעיר.

שו"ת חיים ביד סימן צח

שאלה בעירנו אזמיר יע"א המנהג לקבור המתים בבית החיים עפ"י גזברי ופרנסי החברה של קברים והקבר הגדול מהכח המסור בידם מכוללות העיר לתת לכל אחד מקום קבורה לפי כבודו ומעלתו ולוקחים דמי קבורה איש לפי ערכו ואפילו מת"ח וכן יש מקום קבורה מיוחד לרבנים ולחכמים ויש לגבירים עשירי עם ויש לבנוניים וכדומה לפי כבוד כ"א ואחד **ואירע שבמקום שהיה קבור מעשירי עם אשר נתנו בניו למקום קבורה ההיא שבע מאות אריות באו לקבור שם מת אחד בנוני שאינו מהראוי לקבורו שם וקברו אותו בע"כ של הגזברים והפרנסים והקבר הגדול באלמות ועתה לשאול הגיעו בני הגביר הנז' וגם ראשי החברה של קברים שרוצים לפנותו משם כל אחד ואחד בטענות כי בני הגביר טוענים כי הם נתנו הסך אריות הנז' להיות מקום קבורת אביהם בכבוד לקבור אצלו לפי כבודו וכוללות העיר טוענים כי נקבר שם שלא ברשותם וכיוצא מטענות אלו שהמת צויה שיקברוהו אצל אבותיו וגם שלא קברו כתיקונו וגם שלא יש ניוול כ"כ כי לא עבר שעות הרבה גם שלא עשו הקפות העל אלה יודיענו הדין ושכמ"ה...**

...ועד השלשה לו בא' כי כיון שכל מגמתם של אלו הבתים לקבורו בחוזק יד ובאלמות למת זה שלא במקומו הראוי לו לפי כבודו הוא להיות מחזיקים במחלוקת והרי ידוע כמה הפליגו רז"ל באיסור ועונש המחזיק במחלוקת עד שאמרו דעובר בלאו ולא יהיה כקרח וכעתו וכמה הפליגו במעלת השלום עד שאמרו שהמתים צריכים לשלום וג' כיתות של מלה"ש =מלאכי השרת= יוצאים אחת אומרת שלום וכו' ומחמת כי מסיבת קבורת המת הלזה שלא במקומו מרבים מחלוקת וקטט' ולו' דידן נצח וידינו רמה מן הראוי לבטל מעשיהם להוציאו למת מאותו מקום והמת גופיה ניח"ל כי בזה היו עושים שלום ולפחות לא יתחזקו במחלוקת עוד וככה"ג נ"ל דהיתר גמור שהרי מצינו בתשו' מור"ם סי' י"א דמשום אהבת שלום יש מקום לדחות מצות עשה ול"ת אפילו במצות שבין אדם לחבירו ויש ללמוד מדבריו שם בהדרגות לנ"ד ואת רב"ע נ"ל כי כיון דפסק הטור ומרן ז"ל בש"ע שם ביו"ד סי' שס"ג ס"א דאם נתנוהו ע"מ לפנותו מותר להוציאו בכל ענין יע"ש והרי נ"ד הו' ממש נתנוהו ע"מ לפנותו שהרי כיון שכל ראשי החברה היו מוחים שלא לקבורו שם עד שהביאו אנשים ממושל העיר להזהירם על ככה והנגדיים מקרובי המת להמרות עיני כבוד ראשי החברה וכו' העיר לא השגיחו הרי הוא כמו שנתנוהו ע"מ לפנותו שאם יתגבר יד המושל עליהם ויצוה להוציאו על אשר עשו אלמות וחזק יד א"כ לגבי המת עצמו כאלו היה ע"מ לפנותו כי הבעלי הקברים הם המושלים במקום ההוא וכל הקוברים ע"ד שלהם קוברים והם היו דעתם שלא לקבורו ואם קברוהו לפנותו וא"כ דעת הקברנים הוא העיקר ולא דעת הקוברים אותו באלמות כי דעתם בטלה נגד הצבור ונגד התו' מה שדין תורתנו מסכמת. ועוד אנכי אומר כי כל זה הוא משום כבוד המת וכל שהיה הענין שקברו אותו באלמות ובחוזק יד והציבור התרו בו הרי המתים יודעים שאין שם מקומו לפום דינא ולגבי המת הו' כאילו התנו עמו ע"מ לפנותו ועיין להרב ברך יצחק די פאס חיו"ד סי' ד' די"ב ע"א במי שקברוהו באיסור שחיללו את השבת דאין מפנין אותו כי ע"ד כן קברוהו יע"ש ועדיין יש לחלק בין נ"ד לנדון הרב ז"ל...

שו"ת משיב דבר חלק ב סימן ח

ב"ה הן בא בעלה המליץ נו' /מאה שבעים ושלוש/ שנת תרמ"ז מאמר מהצער אחד, ע"ד הרבנים והשוחטים המשיגים גבול הקודמים, וגאוני הדור יצ"ו הזהירו ע"ז הרבה, ובא האיש וחקר ומצא היתר פשוט עפ"י הגהת רמ"א בחו"מ (סי' קנ"ו ס"ה) לענין אומנות דאם השני שוכר לו בית ודר שם הרי הוא כאחד מבני העיר שיכול גם הוא להיות אומן, ומזה העלה דמש"כ בהגהת רמ"א יו"ד (סי' רמ"ה סכ"ב) דרב היושב בעיר ולומד לרבים יכול חכם אחר לבא וללמוד ג"כ שם אפילו מקפח קצת פרנסת הראשון כגון שהקהל קבלו הראשון עליהם לרב ונוטל פרס מהם ע"ז אפילו הכי יכול השני לבא לדור שם ולהחזיק רבנות בכ"ד כמו הראשון אם הוא גדול וראוי לכך, אבל אם בא חכם אכסנאי לעיר אין לו לקפח שכר הרב הדר שם כו' ...

...מש"ה מי שרואה בחכמתו או ברצונו להיות סומך על הוראת זה הרב או על כשרות זה השוחט דוקא, ה"ז מטיל פגם בהוראת השני או בחזקת כשרות של שו"ב השני, ומקפיד על רעהו שאין דעתו נוטה לדעתו, ומזה באין לידי מחלוקת, והמחלוקת נמשל לאש, אשר פעם האש מתלקח ואינו מזיק הרבה, כי נשקעת במהרה, ויש אש מזיק הרבה ולא אמרה הו', כך הוא אש המחלוקת, פעם נשקע האש, ופעם מגיע מזה השחתת העיר, ומבדילים עצמם זה מזה, ומי גורם כ"ז, מי שהעז לבא להשיג גבול הקודם לו, ומשתדל ע"י קרוביו וכדומה למנות אותו לרב או שוחט, והנה אותו האיש אינו מחזיק במחלוקת לחוד, אלא עושה המחלוקת כדי להתחמם באש שלה, ועובר על לאו שבתורה ולא יהיה כקרח וכעתו וגו', והכל עושה בשביל הנאת פרנסה, ומיקרי רשע דחמס, וידוע בחו"מ (ס' לד) דרשע דחמס פסול לעדות אפי' באיסור דרבנן, וא"כ הרב המשיג גבול פסול לעדות, ואיך אפשר לסמוך על הוראותיו, או על חזקת כשרות בשחיטה:...

שו"ת משיב דבר חלק ב סימן ט

עוד מענין הנ"ל

והנני להוסיף דבר, במה שכתוב אזהרה ולא יהיה כקרח וכעתו ולפי הענין הידוע שקרח ועדתו היינו הר"ן איש בעלי המחנות שנשרפו היו בדעה אחת, וא"כ הכי מיבעי ולא יהיה כקרח ועדתו, אלא באמת לא היה קרח והר"ן איש בדעה אחת, וכמו דתן ואבירם לא היו עמהם בדעה אחת שבקשו הר"ן איש להקטיר קטרת לפני ה' ולא יכלו להגיע למשכן ה' לבא לידי כך עד שיעשו מחלוקת על משה ואהרן, והיה כ"ז מצד חסידות ואהבת ה' שהיה עזה כמות, ומסרו נפשם ע"ז,

ומש"ה כתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם, פי' שמסרו נפשם ע"ז, ובשביל שכוונו במחלוקתם לשם מצוה, מש"ה אע"ג שנענשו ונשרפו מכ"מ חלק להם הקב"ה כבוד והרים את מחתותם לעשות צפוי למזבח, וגם עדת ישראל נצטערו הרבה במותם ומש"ה התלוננו על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את עם ה', משא"כ דתן ואבירם לא בקשו להקטיר כלל, ולא כוונו למצוה כלל, ורק משנאה שהיה להם על משה שקרא אותם במצרים רשעים, עשו מחלוקת בשעה שמצאו ידיהם, על כן לא נשרפו אלא נבלעו כרוח הבהמה היורדת למטה לארץ, ועדת ישראל שמחו במיתתם כמבואר בס' דברים י"א שהכתוב מונה הטובות שעשה הקב"ה לישראל ממצרים עד ערבות מואב, וחושב גם טובה זו אשר עשה לדתן ולאבירם בני אליאב שבלעתם הארץ, ונפטרו מרשעים מחרחרי ריב ומדון, ואין להם טובה יותר מזה. והנה קרח שהיה גדול הדור כסבורים העם שתחשב ג"כ לשם מצוה להקטיר קטרת ומש"ה נטל מחתה, אבל באמת תאות הכבוד הוציאתו מן העולם כידוע מפירש"י עפ"י אגדת חז"ל, ולא עשה מחלוקת לשם מצוה אלא להנאתו, ע"ז הזהיר הכתוב ולא יהיה כקרח, לעשות מחלוקת לטובת עצמו, וכעדתו אפילו לשם מצוה, מכ"מ אין לנו משוקץ ומתועב מענין מחלוקת זהו מצד התורה... והעושה מחלוקת בעיר אין דבר עבירה שעומד בפניו אש הנצוח אשר תוקד עד שאול תחתית, כמה מלשונות יוצא מזה, כמה אלופים הוא מפריד, כמה בזיון חכמים יוצא מזה, אשר מאבדים את עוה"ב כדאיתא בסנהדרין (צ"ט ב):

שו"ת משפטי עוזיאל כרך ד - עניינים כלליים סימן א

לא תתגודדו - לא תעשו אגודות אגודות

ב"ה, כ"ה תשרי תרצ"ט ת"א יע"א.

לכבוד ידידי הרב הגאון וכו' כמוהר"ר יעקב לויצקי נ"י, רב דשכונת גבעת רמב"ם, בקהלתנו ת"א. רב נהוראי!

שאלה שאיל קמן: היות שבימינו ב"ה נתרבה הישוב באה"ק, כן ירבו נתקבצו לכאן אחינו מכל פזורי הגולה, עם מנהגייהם המיוחדים בתפלה, וכיוצא, כפי שכ"א קבל מאבותיו, וכפי שכבר הורגל מכל ימיו, וכ"א מחבב את מנהג אבותיו שלא לזוז מהם...

...ודברי הכ"מ הם הם דברי הרמב"ם עצמו בספר המצות שכתב: והנה אמרו שבכלל זה האזהרה מחלוק דתי העיר במנהגם, וחלוק הקבוצים, ואמרו: לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות אבל גופיה דקרא הנה הוא כמו שבארנו לא תעשו חבורה על מת וזהו כמו דרש. וכן אמרו המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח ועדתו הוא גם כן על צד הדרש. אמנם גופיה דקרא הוא להפחיד ולפי מה שבארו החכמים הנה היא שלילה לא אזהרה כי הם בארו שהענין זה הוא, שהאל יתעלה מגיד כי מי שיחלוק ויעורר על הכהונה במה שיבא מן הזמן לא יענש כמה שנענש קרח אמנם יהיה כאשר דבר ה' ביד משה לו רוצה לומר הצרעת כאמרו הבא נא ידך בחיקך (ספר המצות מ"ל"ט ס' מ"ה).

כונתו מבוארת לחלק בין שתי הדרשות שמדברות על דבר המחלוקת, דבחלוקה הראשונה שהיא אגודות אגודות אעפ"י שגופיה דקרא מדבר על גדידה על מת אב מדרוש הכתוב מתרבה גם ההתחלוקת לאגודות, והוא ככל דרשות הכתוב, שאעפ"י שהם אסורי תורה אין לוקין עליהם לפי שאין עונשין אלא בדבר המפורש בתורה ולא בדבר דאתיא מדרשה. וכמו"ש הרמב"ם ז"ל בהל' שביעית: זמירה בכלל זריעה וכו' ולמה פרטן הכתוב לומר לך על שתי אלה בלבד הוא חייב ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהם (הל' שמיטה ויובל פ"א ה"א). אבל המחזיק במחלוקת אינו דומה לזה, לפי שזה שלמדו חכמים אינו מדרוש הכתוב אלא הוא צד הדרש אבל בכל זאת אסורים מדאורייתא ואינו לוקה לפי שלא נתפרש בתורה.

וכן כתב הרמב"ם בתשובתו: אותם שלא שמעו החרם ולא קבלוהו ולא התפייסו עצמן אינם חייבים בכלום, ואם רצו להכניס עצמם ברשות כל מי שירצו הרי זה מותר להם משום שבועה אבל אסור להם משום ענין אחר, משום לא תעשו אגודות אגודות, אלא כך חייבים כל בית ישראל הנקראים בשם בית יעקב המחזיקים בדת משה רבינו עליו השלום להיות כל עדה וקהל מישראל אגודה אחת ולא תהיה ביניהם מחלוקת בשום דבר בעולם (תשו' פאר הדור סי' קנ"א).

מכל האמור מתברר, שמשוגין דגמ' ומדברי הרמב"ם ב"מ וספר משנה תורה ותשובותיו בספר פאר הדור, מוכח דאיסור לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות הוא איסור דאורייתא אלא שאין לוקין עליו. והנה הפר"ח כתב: מדכתב הרמב"ם בכלל אזהרה זו מוכח שלא כדברי הרא"ם שכתב דדרשה מאגודות אינה אלא אסמכתא בעלמא, ומיהו ב"מ כתב הרב כדברי הרא"ם וגם דבריו כאן אפשר להסכימם עם מה שכתב ב"מ, שהרי כתב שם גם כן בלשון החבור, ואעפ"י כ"סיים דהוי דרש יעו"ש ודו"ק (מים חיים להפר"ח בחדושו על הרמב"ם) וכן כתב הפ"מ דדרשא דלא תעשו אגודות היא אסמכתא (ירושלמי פסחים פ"א ה"א ד"ה אמר). ולע"ד, דברי הרמב"ם ב"מ ובמשנה תורה הם דבר אחד דכל דבר דאתא מדרא ואמרו עליו שהוא אסור תורה, הרי הוא דברי תורה ממש לענין אסור ולא נקראו דברי סופרים אלא מפני שאינם מפורשים בתורה לענין מלקות, וכל מקום שאמרו חכמים עובר בלאו או שמוכח מדבריהם שהוא אסור תורה הרי הוא כאלו פרשו שאסורו מדאורייתא (עיין מ"מ ו"מ הל' אישות פ"א ה"ב וש"ך חו"מ סי' ל"ג ס"ק א'). ולפי"ז יוצא דדברי הרמב"ם ב"מ ב"מ מתאימים לדבריו בספר משנה תורה לומר: שלא תעשו אגודות הוא אסור תורה. וכן כתב מהרשד"ם ז"ל שענין לא תתגודדו יש בו שתי בחינות: א. לעבור עליו מן התורה. ב. לעשות מצוה מן המובחר (תשו' מהרשד"ם חו"ד סי' קנ"ג)...